

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Черноіванової Ганни Степанівни

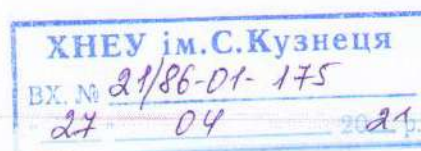
на тему: «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження

Сучасний період економічного розвитку характеризується активною фазою науково-технічної революції, поточний етап якої пов'язаний зі швидкими змінами у виробничих і цифрових технологіях, процесах інтелектуалізації праці. Економічне зростання держави та її рейтинг у світовій економіці визначається її інтелектуальним капіталом, здатністю генерувати нові ідеї та реалізовувати їх шляхом впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. Високий рівень глобальної конкуренції на ринку промислової продукції, прискорена динаміка її технологічного оновлення та цифровізації зумовлюють актуальність проблем ефективного стимулювання інноваційної діяльності, головним суб'єктом якої традиційно є промислові підприємства. Розвиток як нових, так і традиційних видів діяльності ґрунтується на підвищенні інтелектуалізації праці і потребує додаткових інвестицій у інновації, а відтак – в інноваційну сферу підприємства. Важливість проблематики інноваційної праці для вітчизняної економіки посилюється загрозливою тенденцією зменшення обсягів промислового виробництва, низькою часткою інноваційної продукції, потребами модернізації промисловості та пошуку нових моделей її розвитку. Згадане обумовлює актуальність наукових пошуків в цьому напрямку.

Актуальність роботи підтверджується і тим, що основою дослідження авторки є відомі та сучасні наукові підходи закордонних і вітчизняних науковців, ідеї яких формують науковий фундамент сучасної теорії управління інноваційною працею, форму та їх практичних аспектів.

Необхідно також відмітити, що наукова значущість та актуальність дисертаційної роботи Черноіванової Г.С. також підтверджується її безпосереднім зв'язком з планом і тематикою науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою «Консолідація обліково-аналітичної інформації в організації управління безпекою інноваційного розвитку великомасштабних економіко-виробничих систем: теорія та методологія» (номер державної реєстрації 0115U002375) та

науково-дослідної роботи кафедри менеджменту та бізнесу «Методичні засади гармонізації взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем» (номер державної реєстрації 0117U000428). Матеріали дисертації також використані при розробленні госпрозрахункових науково-дослідних тем Полтавської державної аграрної академії «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації № 0117U003102) (протокол №32 від 27.06.2017 року) та Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Макроекономічне планування та управління системою вищої освіти України: філософія і методологія» (номер державної реєстрації № 0117U002531) (протокол №2 від 23.06.2017 року), зокрема, автором обґрунтовано концептуальні положення щодо забезпечення управління інноваційною складовою підприємства. А також при виконанні госпрозрахункової науково-дослідної теми наукового журналу «Економіка і фінанси», м Дніпропетровськ «Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (ДР0114U006193).

З огляду на викладене вище, дисертаційна робота Черноіванової Ганни Степанівни, що відображає методологію та практику удосконалення наукового базису та методичного інструментарію організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві, є своєчасною та актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є обґрунтованими та достовірними. Обґрунтованість наукових положень, викладених у дисертації, базується на опрацюванні та узагальненні авторкою наукових підходів, викладених в роботах широкого кола вчених – представників різних наукових шкіл, в яких, зокрема, розглядаються питання сутності сучасної інноваційної праці, управління інноваціями та трудовим процесом їх створення, організації інноваційної праці та її економічного забезпечення.

Про належний рівень обґрунтованості й достовірності отриманих результатів свідчать також інші складові інформаційної бази дослідження – це положення законодавчих та нормативних актів України, статистичні дані та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, органів статистики Харківської області; аналітичні та статистичні матеріали підприємств, що є у відкритому доступі, результати власних досліджень.

Структура та зміст дисертаційної роботи, логіка розгляду питань, авторські узагальнення та цитування першоджерел свідчать про достатню

обізнаність дисертантки, як з положеннями класичних теорій, так й з сучасними розробками, що стосуються теми дисертації, та про її вміння професійно використовувати їх задля

аргументації при вирішенні завдань дослідження. Мету дослідження досягнуто, завдання виконані у повному обсязі. Запропоновані висновки і рекомендації впливають із положень дисертаційної роботи. Дисертація має логічну структурну побудову, а її зміст повною мірою розкриває заявлену тему дослідження.

Достатню обґрунтованість та достовірність положень наукової новизни дисертаційної роботи, висновків та рекомендацій підтверджує сукупність традиційних і сучасних методів дослідження, використання інструментів економіко-математичного моделювання, програмного забезпечення STATISTICA 10.0 і MS Excel 2010 та пакет прикладних програм Super Decision. Зокрема, використано наступні методи дослідження: методи групування та систематизування – для виокремлення особливостей інноваційної праці та формування функцій, принципів і підходів управління інноваційною складовою підприємства, виявлення основних тенденцій фінансування інноваційної праці; морфологічний аналіз, компаративний аналіз літературних джерел – для уточнення категорійного апарату предметної галузі (усі розділи дисертації); метод структурно-логічного аналізу – для формування факторів інноваційних компетентностей та їх складових; емпіричного дослідження – під час розроблення анкет для визначення рейтингу оцінок компетентностей та побудування профілю інноваційних компетентностей підприємства за видами інноваційної праці та профілі фахівців в галузі управління; метод експертного аналізу, анкетування, матричний аналіз – для формування рейтингу оцінок інноваційних компетентностей; для визначення найбільш важливих інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління; аналіз і синтез – для систематизації та групування переліку основних інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління; статистичний аналіз – для оцінювання інноваційного макрооточення та внутрішнього мікросередовища сучасних українських підприємств; метод аналізу ієрархій – для обґрунтування вибору моделі організації інноваційного процесу; економічного та математичного аналізу – для дослідження стану та перспектив розвитку інноваційної діяльності, інноваційної праці та оцінки їх результатів; метод формалізації – для визначення та обґрунтування складових та кожної підсистеми механізму організаційно-економічного забезпечення; логічного узагальнення – для узагальнення існуючих методів, підходів, моделей й інструментів для обґрунтування їх застосовності на сучасних промислових підприємствах; для обґрунтування методологічного підходу для процесу оцінювання; метод регресійного аналізу – для виявлення факторів впливу на

результативність інноваційної діяльності та інноваційної праці; графічний – для наочного подання теоретичного і методичного матеріалу дисертації.

Достовірність та об'єктивність результатів і пропозицій підтверджує апробація її результатів дослідження на 12 міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях.

Таким чином, дисертація є завершеною науково-дослідною роботою із логічною, цілісною композицією, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу, а отримані результати дисертаційної роботи, сформульовані висновки та рекомендації є науково обґрунтованими.

3. Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації

Розв'язання поставлених у дисертації завдань у сукупності дозволило авторці розробити теоретико-методичне підґрунтя, інструментарій та рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві, що повністю відповідає меті дослідження.

До найбільш значущих положень наукової новизни, що отримані за результатами самостійно проведеного Черноівановою Г,С, дослідження, які відображені в авторських публікаціях та у тексті дисертації, належать такі:

сформульовано та обґрунтовано положення концептуально-методологічного підходу щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці. Для організаційно-економічного забезпечення ІП (інтелектуальної праці) визначено його зміст та складові, перелік принципів та інструментів забезпечення ІП. Розроблений підхід закладає методологічні основи побудови механізму організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці (с. 85-102 дисертації). Управління ІП на підприємстві базується на новій сутності ІП, комбінації функціонального, процесного, ситуаційного, системного та стратегічного підходів, містить обґрунтування вибору організаційних структур для різних етапів життєвого циклу інновацій та переліку методів оцінки ефективності ІП (с. 143-171 дисертації). Визначення трудомісткості та нормування ІП пропонується проводити з урахуванням особливостей змісту інноваційних трудових операцій та диференціації їх за методами нормування, на основі розробленої матриці вибору у відповідності до різних стадій та етапів інноваційного процесу, яка спирається на диференціацію методів для креативно-винахідницьких, креативно-управлінських та рутинних типів робіт (с. 176-196; 211-229 дисертації). У своїй сукупності концептуально-методологічні положення, що запропоновані автором, надають змогу розробити організаційно-економічне забезпечення ІП на підприємстві, яке відповідає

сучасним умовам. Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 2, 11, 12, 14, 26, 24, 30, 36, 16, 38, 12, 5, 17;

розроблено механізм організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці, структура якого включає взаємодію різних блоків: економічного, організаційного, інформаційного, ресурсного та функціонального забезпечення (с. 41-246 дисертації). Визначено перелік та зміст всіх складових механізму: цілі управління, принципи, функції та методи управління, системи забезпечення. Обґрунтовано процедуру формування механізму, до якою входить перелік етапів та зворотні зв'язки між ними, а також диференціація у відповідності до цілей підприємства (с. 251-285 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 3, 5, 17, 18, 19, 22, 29, 36;

розроблено науково-методичний підхід до оцінювання інноваційних компетентностей фахівців у галузі управління, що включає до себе оригінальний інструментарій оцінювання інноваційних компетентностей, містить обґрунтування їх складу (творчі інноваційні компетентності, комерціалізації інновацій, управління впровадженням інновацій та персональні якості) та структурований відносно функцій управління, що дає змогу побудувати шкалу та еталонні профілі фахівців (с. 340-364 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 6, 23, 34. Оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління запропоновано проводити у вигляді складноструктурованої системи інноваційних компетентностей та реалізовано за рахунок побудови унікального для певного підприємства профілю інноваційних компетентностей фахівця відповідної посади (с. 321-339 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 6, 23, 34;

обґрунтовано процедуру вибору моделі організації інноваційного процесу на підприємстві, яка базується на узгодженні змісту інноваційної праці на стадіях і етапах (с. 204-211; 305-307 дисертації); використанні методу аналізу ієрархій для визначення переліку критеріїв та індикаторів вибору, побудові матриці, яка враховує рівень конкуренції середовища та фактори впливу середовища на інноваційний процес: важливість інновацій для підприємства, наявність потенціалу інновацій, можливість впровадження інновацій, наявність ризиків (с. 308-320 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 1.

дістав подальшого розвитку понятійно-категорійний апарат організаційно-економічного забезпечення ІІ на підприємстві в частині трактування таких дефініцій:

тлумачення сутності основних категорій предметної галузі, яке спирається на сучасне розуміння категорій та реалій економічного розвитку: поняття «організаційно-економічне забезпечення» через врахування сукупності організаційних та економічних методів, процесів та інструментів управління, розгляд у комплексі як системи формування забезпечення та наявність розробки функціональних підсистем для своєчасної реакції на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища з метою підвищення ефективності управління інноваціями та інноваційною працею відповідно до встановлених цілей та реалізується у вигляді механізму (с. 92 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 8,10,19,36,3;

категорія «інноваційна праця» визначена як специфічна форма трудової діяльності творчого змісту, коли в процесі працівники знаходяться в постійному науковому пошуку нових рішень, підходів до вирішення наявних проблем, результатом чого є творчий доробок, який матеріалізує творчі ідеї на всіх етапах життєвого циклу та втілює створення нової техніки, технології, продукції, послуг; поширенні номенклатури; поліпшенні якості продукції; удосконалення технології; методів управління, тощо (с. 80-81 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 7,10,32;

категорія «інноваційна складова підприємства» визначена через сполучення інновацій та інноваційної праці та відображає гуманістичну парадигму управління (с. 85-87 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 8,14;

категорія «інноваційна компетентність» розглядається як інтегральна характеристика, що базується на синтезі знань, умінь, навичок, особистісних характеристик та практичного суб'єктного досвіду фахівця, та забезпечує успішну діяльність, націлену на створення, розповсюдження та свідоме і доцільне використання інновацій (с. 327 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 23,34;

«управлінням інноваціями» - складова загальної системи управління підприємством, яка розглядається в процесному, системному, ситуаційному, функціональному та стратегічному аспектах, спираючись на функції управління для досягнення цілей підприємства с. 59 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 7;

«організація інноваційної праці фахівців в галузі управління» - це система організаційних відносин і зв'язків, спрямована на виконання завдань інноваційного характеру, заснована на виконанні творчого трудового процесу, пов'язана з реалізацією функцій управління інноваціями в умовах невизначеності та ризику та впроваджується через певний порядок, правила

поведінки, регламенти та положення. (с. 199 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 9,31;

дістало подальшого розвитку методичне забезпечення класифікації інноваційних трудових операцій через введення ознаки «ступінь креативності», що дає змогу виділити креативно-винахідницькі, креативно-управлінські та рутинні операції; для кожної з цих груп обґрунтовано диференціацію методів визначення трудомісткості, яке базується на авторській класифікації і дозволяє обґрунтувати послідовність самого процесу нормування (с. 193-195 дисертації). Відображено у публікаціях за списком автореферату: № 12,16,30,39.

Достатня наукова обґрунтованість та об'єктивність положень, що виносяться на публічний захист дисертації, не викликають сумніву. Вони свідчать про отримання авторкою нових знань, які формують науковий базис та методичний інструментарій організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Наукова і практична цінність отриманих Черноівановою Г.С. результатів полягає у розробленні науково-обґрунтованих, методично завершених рекомендацій щодо створення цілісного організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці, що здатні підвищити ефективність функціонування підприємств.

Теоретичне значення одержаних результатів роботи полягає у тому, що вирішена наукова проблема побудови теоретичного підґрунтя організаційного та економічного забезпечення інноваційної праці, яке дало змогу запропонувати відповідний механізм, методики, методи та інструменти його реалізації на підприємствах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методичних рекомендацій щодо впровадження розроблених концептуальних підходів, механізму та інструментів організації інноваційної праці. На рівні підприємств знайшли своє впровадження такі пропозиції дисертантки: ДП «ЦКБ «Протон» (акт № 314/004 від 22.06.2018) - диференціація розрахунків трудомісткості за різними типами операцій, що підвищує ефективну систему управління, від впровадження концептуальних засад визначення трудомісткості інноваційної праці; АТ «Турбоатом» (довідка № 01-05 від 20.06.2018) – методологічний підхід до нормування інноваційної праці, класифікації методів нормування інноваційної праці; ДП «Завод ім. В. О. Малишева» (довідка № 3063/гі від 05.07.2018) – профілі інноваційних

компетентностей за видами інноваційної праці та профілі фахівців, які займаються інноваційною працею; ТОВ «СЕМ-ЕМЗ» (довідка №02-10 від 20.09.2018) – організаційно-економічний механізм забезпечення стабільного функціонування підприємства та його інноваційного розвитку; ТОВ «ЛОТ» (довідка №03/04 від 4.09.2020) – науково-методичний підхід до оцінювання інноваційних компетентностей управлінських фахівців та еталонні профілі за видами інноваційної праці процедура вибору моделі організації інноваційного процесу.

Окремі наукові результати використано в навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та застосовуються під час викладання дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Управління персоналом» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент», а також під час написання кваліфікаційних робіт бакалаврів та магістрів (довідка № 18/86-23-175 від 26.07.2018).

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Основні положення дисертаційної роботи Черноіванової Ганни Степанівни достатньо висвітлені в опублікованих за темою дисертації: 41 науковій праці загальним обсягом 33,24 ум. друк. арк. (особисто автору належить 32,51 ум. друк. арк., в тому числі: 5 монографій (1 – одноосібна), 23 статті у наукових фахових виданнях (серед яких 22 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричної бази), а також 13 публікацій за матеріалами конференцій (з яких 1 конференція в Scopus).

У публікаціях представлено положення наукової новизни, висновки й рекомендації дисертації, що підтверджує публічну апробацію наукових результатів, отриманих Черноівановою Г.С. у процесі дослідження, та доведення їх до відома наукової спільноти.

Аналіз публікацій дозволяє зробити висновок про повноту викладу і висвітлення матеріалу: опубліковані праці повною мірою відображають основні результати і наукову новизну дослідження.

6. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Автореферат відповідає вимогам нормативних документів МОН України до кандидатських дисертацій (п.13 «Порядку присудження наукових ступенів»). Зміст автореферату повною мірою стисло висвітлює основні положення дисертації. Висновки та рекомендації, наведені в дисертації і авторефераті, наукових працях Черноіванової Г.С., частково відрізняються

деталізацією викладу, у значеннєвому відношенні ідентичні.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

При загальній позитивній оцінці дисертації Черноїваної Ганни Степанівни доцільно, на нашу думку, виокремити деякі недоліки та упущення, що спонукає визначити окремі зауваження, які можуть бути предметом дискусії під час публічного захисту:

1. Враховуючи мультидисциплінарність багатьох дефініцій, що мають місце при вивченні інноваційної праці доцільно було, на наш погляд, долучити до дослідження поняття «інноваційної поведінки», яке дуже широко використовується сьогодні серед науковців і практиків розвинених країн у сфері управлінської діяльності та відповідає сучасним трендам світової економіки.

2. У розділі 1.1. в табл. 1.3 на с.55 авторка наводить підходи до трактування поняття «управління інноваціями» в залежності від його ознаки. Незважаючи на проведену велику аналітичну роботу і досить об'ємний морфологічний аналіз (с. 55-59), необхідно зауважити, що представлені автори даних визначень в більшій мірі є представниками класичних шкіл та їх визначення неодноразово використовувались багатьма науковцями. Вважаю, що доцільно було більше зосередитися на підходах до трактування сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців.

3. Позитивно оцінюючи представлений в розділі 2.1 аналіз розвитку інноваційної діяльності та інноваційної праці в Україні в контексті дослідження середовища, необхідно зауважити, що для його практичного впровадження бракує конкретних рекомендацій, які могли б бути сформульовані за наданими висновками для підприємств галузі машинобудування (с. 130-133).

4. При розробці науково-методичного підходу до оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління (с. 322-340), що будується на складноструктурованій системі інноваційних компетентностей недостатньо уваги приділено саме обґрунтуванню доказів складності структури цих компетентностей (рис. 5.12) Потребують додаткового обґрунтування й запропоновані інтервали градації рейтингових оцінок інноваційних компетентностей (табл.5.7 с. 345), які використано для їх подальшого оцінювання, що підвищить достовірність і практичну цінність дослідження. Крім того, у складі представленого в табл. 5.5, с. 321 методологічного підґрунтя науково-методичного підходу щодо оцінювання інноваційних компетентностей не є зрозумілим зв'язок між твердженням №3 (Розробка та впровадження інноваційного продукту є результатом інноваційної діяльності підприємства) і відповідною робочою гіпотезою (існує певне співвідношення між структурою

та змістом факторів інноваційних компетентностей та ключовими стадіями інноваційної діяльності підприємства).

5. В роботі досить глибоко досліджено теоретико-практичне коло проблем організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці (с. 85-102), обґрунтовано перелік інструментів та подано рекомендації щодо їх використання (с. 244-246). У той же час, недостатню увагу авторка приділила таким важливим питанням як критерії вибору та методи оцінювання ефективності застосування запропонованих інструментів організаційно-економічного забезпечення в структурі механізму.

6. Автором запропонована досить цікава процедура формування механізму організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці (с. 251), але, на жаль, вона не супроводжується конкретними кількісними розрахунками щодо визначення економічного ефекту від його впровадження. Також не є обґрунтованим його взаємозв'язок зі стратегічними цілями підприємства.

7. В роботі висунуто та теоретично обґрунтовано гіпотезу щодо вибору моделі організації інноваційного процесу (с. 306), який є складовою управління інноваційною працею на підприємстві. Доведення цієї гіпотези було здійснено із використанням методу аналізу ієрархій, який дозволив задати перелік критеріїв та підтвердження її достовірності (с. 306-316). Втім, для остаточної переконливості бракує перевірки дієвості отриманих моделей із використанням інших математико-статистичних та використанням статистичних даних підприємств інших галузей, окрім машинобудівної.

8. При дослідженні організації інноваційної праці як підґрунтя до її нормування підхід, що запропоновано автором, є досить цікавим та може бути практичним джерелом для підприємств для визначення трудомісткості та трудових нормативів на тій чи іншій стадії інноваційного процесу. Проте виникає потреба в уточненні деяких питань: по-перше, за яким принципом розглянуті методи та моделі були віднесені на стадії інноваційного процесу; по-друге, чи можлива комбінація даних методів між собою і чи впливає це на кінцевий результат?

Водночас, висловлені зауваження і побажання не знижують наукової і практичної цінності виконаного дослідження. Вони можуть розглядатися як напрями подальшої діяльності автора за обраною тематикою.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України.

Дисертаційна робота Черноіванової Ганни Степанівни на тему «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві», представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за

спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно авторкою на високому науково-теоретичному рівні, написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил МОН України. В ній отримано науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною і мають практичну цінність, забезпечують вирішення важливої наукової проблеми щодо удосконалення науково-методичного базису та інструментарію формування організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці, які підвищують ефективність як інноваційного розвитку, так і в цілому діяльності підприємства.

За обраним напрямом та рівнем представлених у ній результатів дисертація Черноіванової Ганни Степанівни на тему «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), виконана на належному науковому рівні, повністю відповідає вимогам нормативних документів МОН України до докторських дисертацій (зокрема, пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 з подальшими змінами і доповненнями, а її автор – Черноіванова Ганна Степанівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Доктор економічних наук, професор,
зав. Кафедри управління персоналом
і економіки праці Одеського

національного економічного університету В.Г.Никифороенко

